

atha vibhūti-yogo nāma daśamo'dhyāyaḥ

(bhagavat-pāda-śrīmac-chaṅkarācārya-kṛta-bhāṣyam)

saptame'dhyāye bhagavatas tattvaṁ vibhūtayaś ca prakāśitāḥ, navame ca | athedānīm yeṣu yeṣu bhāveṣu cintyo bhagavāns te te bhāvā vaktavyāḥ | tattvaṁ ca bhagavato vaktavyam uktam api, durvijñeyatvāt, ity atah śrī-bhagavān uvāca –

**bhūya eva mahā-bāho śṛṇu me paramaṁ vacaḥ |
yat te'haṁ prīyamāṇāya vakṣyāmi hita-kāmyayā ||1||**

bhūya eva bhūyaḥ punar he mahābāho śṛṇu me maḍiyam paramaṁ prakṛṣṭam niratiśaya-
vastunaḥ prakāśakaṁ vaco vākyaṁ yat paramaṁ te tubhyaṁ prīyamāṇāya – mad-vacanāt
prīyase tvam atīvāmṛtam iva piban, tataḥ – vakṣyāmi hita-kāmyayā hitecchayā ||10.1||

--o)0(o--

kim-artham ahaṁ vakṣyāmīty ata āha –

**na me viduḥ suragaṇāḥ prabhavaṁ na maharṣayaḥ |
ahaṁ ādir hi devānām maharṣiṇām ca sarvaśaḥ ||2||**

na me vidur na jānanti sura-gaṇā brahmādayaḥ | kiṁ te na viduḥ ? mama prabhavaṁ
prabhāvaṁ prabhu-śakty-atiśayam, athavā prabhavaṁ prabhavanam utpattim | nāpi
maharṣayo bhṛgv-ādayo viduḥ | kasmāt te na vidur ity ucyate – ahaṁ ādiḥ kāraṇaṁ hi yasmād
devānām maharṣiṇām ca sarvaśaḥ sarva-prakāraiḥ ||10.2||

--o)0(o--

kiṁ ca –

**yo mām ajam anādim ca vetti loka-maheśvaram |
asāṁmūḍhaḥ sa martyeṣu sarva-pāpaiḥ pramucyate ||3||**

yaḥ mām ajam anādim ca, yasmāt ahaṁ ādir devānām maharṣiṇām ca, na mamānyaḥ ādiḥ
vidyate | ato'ham ajo'nādi ca | anāditvam ajatve hetuḥ, taṁ mām ajam anādim ca yo vetti
vijānāti lokamaheśvaram lokānām mahāntam īśvaram turīyam ajñānatatkāryavarjitam
asāṁmūḍhaḥ saṁmohavarjitaḥ saḥ matryeṣu manuseṣu, sarvapāpaiḥ sarveḥ pāpair mati-
pūrvāmatipūrvā-kṛtaiḥ pramucyate pramokṣyate ||10.3||

--o)0(o--

itaś cāhaṁ maheśvaro lokānām –

**buddhir jñānam asaṁmohaḥ kṣamā satyaṁ damaḥ śamaḥ |
sukhaṁ duḥkhaṁ bhavo'bhāvo bhayaṁ cābhayaṁ eva ca ||4||**

buddhir antaḥ-karaṇasya sūkṣmādy-arthābodbhana-sāmarthyam, tadvantaṁ buddhimān iti hi vadanti | jñānam ātmādi-padārthānām avabodhaḥ | asaṁmohaḥ pratyutpanneṣu boddhavyeṣu viveka-pūrvikā pravṛttiḥ | kṣamā ākruṣṭasya tāḍitasya vāvikṛta-cittatā | satyaṁ yathā-dṛṣṭasya yathā-śrutasya cātmānubhavasya para-buddhi-saṁkrāntaye tathaivoucāryamāṇā vāk satyaṁ ucyate | damo bāhyendriyopaśamaḥ | śamo'ntaḥ-karaṇasyopaśamaḥ | sukhaṁ āhlādaḥ | duḥkhaṁ santāpaḥ | bhava udbhavaḥ | abhāvas tad-viparyayaḥ | bhayaṁ ca trāsaḥ, abhayaṁ eva ca tad-viparītam ||10.4||

--o)0(o--

**ahiṁsā samatā tuṣṭis tapo dānaṁ yaśo'yaśaḥ |
bhavanti bhāvā bhūtānām matta eva pṛthag-vidhāḥ ||5||**

ahiṁsāpīḍā prāṇinām | samatā sama-cittatā | tuṣṭiḥ samtoṣaḥ paryāpta-buddhir lābheṣu | tapa indriya-saṁyama-pūrvakaṁ śarīra-pīḍānam | dānaṁ yathā-śakti saṁvibhāgaḥ | yaśo dharmā-nimittā kīrtiḥ | ayaśas tv adharma-nimittā kīrtiḥ | bhavanti bhāvā yathoktā buddhy-ādayo bhūtānām prāṇinām matta eveśvarāt pṛthag-vidhāḥ nānā-vidhāḥ sva-karmānurūpeṇa ||10.5||

--o)0(o--

kim ca –

**maharṣayaḥ sapta pūrve catvāro manavas tathā |
mad-bhāvā mānasā jātā yeṣāṁ loka imāḥ prajāḥ ||6||**

maharṣayaḥ sapta bhṛgv-ādayaḥ pūrve'tīta-kāla-saṁbandhinaḥ, catvāro manavas tathā sāvarṇā iti prasiddhāḥ | te ca mad-bhāvā mad-gata-bhāvanā vaiṣṇavena sāmarthyena upetaḥ | mānasā manasaivotpādītā mayā jātā utpannāḥ | yeṣāṁ manūnām maharṣiṇām ca sṛṣṭir loka imāḥ sthāvara-jaṅgama-lakṣaṇāḥ prajāḥ ||10.6||

--o)0(o--

**etām vibhūtiṁ yogam ca mama yo vetti tattvataḥ |
so'vikampena yogena yujyate nātra saṁśayaḥ ||7||**

etām yathoktām vibhūtiṁ vistāram yogam ca yuktiṁ cātmano ghaṭanam, athavā yogaiśvarya-sāmarthyam sarva-jñatvaṁ yoga-jaṁ yoga ucyate, mama madīyam yogam yo vetti tattvatas tattvena yathāvad ity etat, so'vikampenāpracalitena yogena samyag darśana-sthairya-lakṣaṇena yujyate sambadhyate | nātra saṁśayo nāsminn arthe saṁśayo'sti ||10.7||

--o)0(o--

kīdṛṣenāvīkampena yogena yujyate ? ity ucyate –

**aham sarvasya prabhavo mattaḥ sarvaṁ pravartate |
iti matvā bhajante mām budhā bhāva-samanvitāḥ ||8||**

aham paraṁ brahma vāsudevākhyam sarvasya jagataḥ prabhava utpattiḥ | matta eva sthiti-
nāśa-kriyā-phalopabhoga-lakṣaṇaṁ vikriyā-rūpaṁ sarvaṁ jagat pravartate | ity evaṁ matvā
bhajante sevante mām budhā avagata-paramārtha-tattvāḥ | bhāva-samanvitā bhāvo bhāvanā
paramārtha-tattvābhīniveśas tena samanvitāḥ saṁyuktāḥ ity arthaḥ ||10.8||

--o)0(o--

kim ca –

**mac-cittā mad-gata-prāṇā bodhayantaḥ parasparam |
kathayantaś ca mām nityaṁ tuṣyanti ca ramanti ca ||9||**

mac-cittāḥ, mayi cittaṁ yeṣāṁ te mac-cittāḥ | mad-gata-prāṇāḥ mām gatāḥ prāptāś cakṣur-
ādayaḥ prāṇā yeṣāṁ te mad-gata-prāṇāḥ | mayy upasaṁhr̥ta-karaṇāḥ ity arthaḥ | athavā, mad-
gata-prāṇāḥ mad-gata-jīvanā ity etat | bodhayanto'vagamayantaḥ parasparam anyonyam,
kathayantaś ca jñāna-bala-vīryādi-dharmair viśiṣṭaṁ mām | tuṣyanti ca paritoṣam upayānti ca
ramanti ca ratim ca prāpnuvanti priya-saṁgatyeva ||10.9||

--o)0(o--

ye yathoktaiḥ prakārair bhajante mām bhaktāḥ santaḥ –

**teṣāṁ satata-yuktānām bhajatām prīti-pūrvakam |
dadāmi buddhi-yogaṁ taṁ yena mām upayānti te ||10||**

teṣāṁ satata-yuktānām nityābhiyuktānām nivr̥tta-sarva-bāhyaiṣaṇānām bhajatām
sevamānānām | kim arthitvādinā karaṇena ? nety āha – -prīti-pūrvakam prītiḥ snehas tat-
pūrvakam mām bhajatām ity arthaḥ | dadāmi prayacchāmi buddhi-yogaṁ buddhiḥ samyag
darśanaṁ mat-tattva-viṣayaṁ tena yogo buddhi-yogas taṁ buddhi-yogaṁ, yena buddhi-
yogena samyag darśana-lakṣaṇena mām parameśvaram ātma-bhūtam ātmatvena upayānti
pratipadyante | ke ? te ye mac-cittatvādi-prakārair mām bhajante ||10.10||

--o)0(o--

kim-artham kasya vā tvat-prāpti-pratibandha-hetor nāśakam buddhi-yogaṁ teṣāṁ tvad-
bhaktānām dadāsi ? ity apekṣāyām āha –

**teṣāṁ evānukampārtham aham ajñāna-jam tamaḥ |
nāśayāmy ātma-bhāva-stho jñāna-dīpena bhāsvatā ||11||**

teṣāṃ eva kathāṃ nu nāma śreyāḥ syāt ity anukampārthaṃ dayā-hetor aham ajñāna-jam avivekato jātaṃ mithyā-pratyaya-lakṣaṇaṃ mohāndhakāraṃ tamo nāśayāmi, ātma-bhāva-stha ātmano bhāvo`ntaḥ-karaṇāśayas tasminn eva sthitaḥ san jñāna-dīpena viveka-pratyaya-rūpeṇa bhakti-prasāda-snehābhiṣikṭena mad-bhāvanābhiniveśa-vāteritena brahmacaryādi-sādhana-saṃskāra-vat-prajñāvartinā viraktāntaḥ-karaṇādhāreṇa viśaya-vyāvṛtta-citta-rāga-dveṣākaluṣita-nivātāpavaraka-sthena nitya-pravṛttaikāgrya-dhyāna-janita-samyag-darśana-bhāsvatā jñāna-dīpenety arthaḥ ||10.11||

--o)0(o--

yathoktāṃ bhagavato vibhūtiṃ yogāṃ ca śrutvārjuna uvāca –

**paraṃ brahma paraṃ dhāma pavitraṃ paramaṃ bhavān |
puruṣaṃ śāśvataṃ divyaṃ ādi-devaṃ ajaṃ vibhum ||12||**

paraṃ brahma paramātmā paraṃ dhāma paraṃ tejaḥ pavitraṃ pāvanaṃ paramaṃ prakṛṣṭaṃ bhavān | puruṣaṃ śāśvataṃ nityaṃ divyaṃ divi bhavam ādi-devaṃ sarva-devānāṃ ādau bhavam ādi-devaṃ ajaṃ vibhum vibhavana-śīlam ||10.12||

--o)0(o--

īdṛśam –

**āhus tvāṃ ṛṣayaḥ sarve devarṣir nāradaś tathā |
asito devalo vyāsaḥ svayaṃ caiva bravīṣi me ||13||**

āhuḥ kathayanti tvāṃ ṛṣayo vasiṣṭhādayaḥ sarve devarṣir nāradaś tathā | asito devalo`pi evam evāha, vyāsaś ca, svayaṃ caiva tvāṃ ca bravīṣi me ||10.13||

--o)0(o--

**sarvam etad ṛtaṃ manye yan māṃ vadasi keśava |
na hi te bhagavan vyaktiṃ vidur devā na dānavāḥ ||14||**

sarvam etad yathoktam ṛṣibhis tvayā caitad ṛtaṃ satyam eva manye, yan māṃ prati vadasi bhāṣase he keśava | na hi te tava bhagavan vyaktiṃ prabhavaṃ vidur na devā na dānavāḥ ||10.14||

--o)0(o--

yatas tvāṃ devādīnāṃ ādiḥ, ataḥ –

**svayam evātmanātmānaṃ vettha tvāṃ puruṣottama |
bhūta-bhāvana bhūteśa deva-deva jagatpate ||15||**

svayam eva ātmanātmānam vettha jānāsi tvam niratīsayā-jñānaiśvarya-balādi-śaktimantam
īśvaram | puruṣottama ! bhūtāni bhāvayatīti bhūta-bhāvanaḥ | he bhūtabhāvana ! bhūteśa !
bhūtānām īśitaḥ ! he deva-deva ! jagat-pate ! ||10.15||

--o)0(o--

**vaktum arhasy aśeṣeṇa divyā hy ātma-vibhūtayaḥ |
yābhir vibhūtibhir lokān imāms tvam vyāpya tiṣṭhasi ||16||**

vaktum kathayitum arhasy aśeṣeṇa | divyā hy ātma-vibhūtayaḥ | ātmano vibhūtayo yās tāḥ
vaktum arhasi | yābhir vibhūtibhir ātmano mähātmya-vistarair imān lokān tvam vyāpya
tiṣṭhasi ||10.16||

--o)0(o--

**katham vidyām aham yogims tvām sadā paricintayan |
keṣu keṣu ca bhāveṣu cintyo'si bhagavan mayā ||17||**

katham vidyām vijānīyām aham he yogin tvām sadā paricintayan | keṣu keṣu ca bhāveṣu
vastuṣu cintyo'si dhyeyo'si bhagavan mayā ||10.17||

--o)0(o--

**vistareṇātmano yogam vibhūtim ca janārdana |
bhūyaḥ kathaya tṛptir hi śṛṅvato nāsti me'mṛtam ||18||**

vistareṇātmano yogam yogaiśvarya-śakti-viśeṣam vibhūtim ca vistaram dhyeya-padārthānām
he janārdana, ardater gati-karmaṇo rūpam, asurāṇām deva-pratipakṣa-bhūtānām janānām
narakādi-gamayitṛtvāt janārdano'bhyudaya-niḥśreyasa-puruṣārtha-prayojanam sarvair janair
yācyate iti vā | bhūyaḥ pūrvam uktam api kathaya | tṛptiḥ paritoṣo hi yasmān nāsti me mama
śṛṅvatas tvan-mukha-niḥśṛta-vākyaṁmṛtam ||10.18||

--o)0(o--

śrī-bhagavān uvāca –

**hanta te kathayiṣyāmi divyā hy ātma-vibhūtayaḥ |
prādhānyataḥ kuru-śreṣṭha nāsty anto vistarasya me ||19||**

hanta idānīm te tava divyā divi bhavā ātma-vibhūtayo'tmano mama vibhūtayo yās tāḥ
kathayiṣyāmīty etat | prādhānyato yatra yatra pradhānā yā yā vibhūtis tām tām pradhānām
prādhānyataḥ kathayiṣyāmy aham kuru-śreṣṭha ! aśeṣatas tu varṣa-śatenāpi na śakyā vaktum,
yato nāsty anto vistarasya me mama vibhūtinām ity arthaḥ ||10.19||

--o)0(o--

tatra prathamam eva tāvāt sṛṇu –

**aham ātmā guḍākeśa sarva-bhūtāsaya-sthitaḥ |
aham ādiś ca madhyaṁ ca bhūtānām anta eva ca ||20||**

aham ātmā pratyag-ātmā guḍākeśa, guḍākā nidrā tasyāḥ īso guḍākeśaḥ, jita-nidra ity arthaḥ |
ghana-keśeti vā | sarva-bhūtāsaya-sthitaḥ sarveṣāṁ bhūtānām āsaye'ntar-hṛdi sthito'ham ātmā
pratyag-ātmā nityaṁ dhyeyaḥ | tad-aśaktena cottareṣu bhāveṣu cintyo'ham | yasmād aham eva
ādir bhūtānām kāraṇaṁ tathā madhyaṁ ca sthitiḥ antaḥ pralayaś ca ||10.20||

--o)0(o--

evaṁ ca dhyeyo'ham –

**ādityānām aham viṣṇur jyotiṣāṁ ravir aṁsumān |
marīcir marutām asmi nakṣatrāṇām aham śaśī ||21||**

ādityānām dvādaśānām viṣṇur nāma ādityo'ham | jyotiṣāṁ raviḥ prakāśayitṛṇām aṁsumān
raśmimān | marīcir nāma marutām marud-devatā-bhedānām asmi | nakṣatrāṇām aham śaśī
candramāḥ ||10.21||

--o)0(o--

**vedānām sāma-vedo'smi devānām asmi vāsavaḥ |
indriyāṇām manaś cāsmi bhūtānām asmi cetanā ||22||**

vedānām madhye sāma-vedo'smi | devānām rūdrādityādīnām vāsava indro'smi | indriyāṇām
ekādaśānām cakṣur-ādīnām manaś cāsmi saṁkalpa-vikalpātmakaṁ manaś cāsmi | bhūtānām
asmi cetanā kārya-karaṇa-saṁghāte nityābhivyaktā buddhi-vṛttiś cetanā ||10.22||

--o)0(o--

**rudrāṇām śaṁkaraś cāsmi vitteśo yakṣa-rakṣasām |
vasūnām pāvakaś cāsmi meruḥ śikhariṇām aham ||23||**

rudrāṇām ekādaśānām śaṁkaraś cāsmi | vitteśaḥ kuvero yakṣa-rakṣasām yakṣāṇām rakṣasām
ca | vasūnām aṣṭānām pāvakaś cāsmi agniḥ | meruḥ śikhariṇām śikharavatām aham ||10.23||

--o)0(o--

**purodhasām ca mukhyaṁ mām viddhi pārtha bṛhaspatim |
senānīnām aham skandaḥ sarasām asmi sāgaraḥ ||24||**

purodhasām ca rāja-purohitānām ca mukhyam pradhānam mām viddhi he pārtha
bṛhaspatim | sa hīndrasyeti mukhyaḥ syāt purodhāḥ | senānīnām senāpatīnām aham skando
deva-senāpatih | sarasām yāni deva-khātāni sarāmsi teṣām sarasām sāgaro'smi
bhavāmi ||10.24||

--o)0(o--

**maharṣīnām bhṛgur aham girām asmy ekam akṣaram |
yajñānām japa-yajño'smi sthāvarāṇām himālayaḥ ||25||**

maharṣīnām bhṛgur aham | girām vācām pada-lakṣaṇānām ekam akṣaram omkāro'smi |
yajñānām japa-yajño'smi, sthāvarāṇām sthiti-matām himālayaḥ ||10.25||

--o)0(o--

**aśvatthaḥ sarva-vṛkṣāṇām devarṣīnām ca nāradaḥ |
gandharvāṇām citrarathaḥ siddhānām kapilo muniḥ ||26||**

aśvatthaḥ sarva-vṛkṣāṇām, devarṣīnām ca nārado devāḥ eva santaḥ ṛṣitvam prāptāḥ mantra-
darśitvāt te devarṣayaḥ | teṣām nārado'smi | gandharvāṇām citraratho nāma gandharvo'smi |
siddhānām janmanaiva dharma-jñāna-vairāgyaiśvaryaīśayam prāptānām kapilo
muniḥ ||10.26||

--o)0(o--

**uccaiḥśravasam aśvānām viddhi mām amṛtodbhavam |
airāvataḥ gajendrāṇām narāṇām ca narādhipam ||27||**

uccaiḥśravasam a vānām uccaiḥśravāḥ nāmā varājas tam mām viddhi vijāniḥy amṛtodbhavam
amṛta-nimitta-mathanodbhavam | airāvataḥ irāvatyāḥ apatyam gajendrāṇām hastīśvarāṇām,
tam mām viddhīty anuvartate | narāṇām ca manusyaṇām narādhipam rājānam mām viddhi
jāniḥi ||10.27||

--o)0(o--

**āyudhānām aham vajram dhenūnām asmi kāma-dhuk |
prajanaś cāsmi kandarpaḥ sarpāṇām asmi vāsukiḥ ||28||**

āyudhānām aham vajram dadhīcy-asthi-sambhavam | dhenūnām dogdhrīṇām asmi kāma-
dhuk vasiṣṭhasya sarva-kāmānām dogdhrī, sāmānyā vā kāma-dhuk | prajanaḥ prajanayitāsmi
kandarpaḥ kāmāḥ | sarpāṇām sarpa-bhedānām asmi vāsukiḥ sarpa-rājaḥ ||10.28||

--o)0(o--

anantaś cāsmi nāgānām varuṇo yādasām aham |
pitṛṇām aryamā cāsmi yamaḥ saṁyamatām aham ||29||

anantaś cāsmi nāgānām nāga-viśeṣānām nāgarājas cāsmi | varuṇo yādasām aham ab-
devatānām rājāham | pitṛṇām aryamā nāma pitṛ-rājas cāsmi | yamaḥ saṁyamatām
saṁyamanam kurvatām aham ||10.29||

--o)0(o--

prahlādaś cāsmi daityānām kālaḥ kalayatām aham |
mṛgānām ca mṛgendro'ham vainateyaś ca pakṣiṇām ||30||

prahlādo nāmaś cāsmi daityānām diti-vaṁśyānām | kālaḥ kalayatām kalanam gaṇanam
kurvatām aham | mṛgānām ca mṛgendraḥ siṁho vyāghro vāham | vainateyaś ca garutmān
vinatā-sutaḥ pakṣiṇām patatṛiṇām ||10.30||

--o)0(o--

pavanaḥ pavatām asmi rāmaḥ śastra-bhṛtām aham |
jhaṣānām makaraś cāsmi srotasām asmi jāhnavī ||31||

pavano vāyuḥ pavatām pāvayitaṛṇām asmi | rāmaḥ śastra-bhṛtām aham śastrānām
dhārayitṛṇām dāśarathiḥ rāmo'ham | jhaṣānām matsyādīnām makaro nāma jāti-viśeṣo'ham |
srotasām sravantīnām asmi jāhnavī gaṅgā ||10.31||

--o)0(o--

sargānām ādir antaś ca madhyaṁ caivāham arjuna |
adhyātma-vidyā vidyānām vādaḥ pravadatām aham ||32||

sargānām sṛṣṭīnām ādir antaś ca madhyaṁ caivāham utpatti-sthiti-layā aham arjuna |
bhūtānām jīvādhiṣṭhitānām eva ādir antaś cety ādy uktam upakrame, iha tu sarvasyaiva sarga-
mātrasyeti viśeṣaḥ | adhyātma-vidyā vidyānām mokṣārthatvāt pradhānam asmi | vādo'rtha-
nirṇaya-hetutvāt pravadatām pradhānam, ataḥ so'ham asmi | pravakṛ-dvāreṇa vadana-
bhedānām eva vāda-jalpa-vitaṇḍānām iha grahaṇam pravadatām iti ||10.32||

--o)0(o--

akṣarānām akāro'smi dvandvaḥ sāmāsikasya ca |
aham evākṣayaḥ kālo dhātāham viśvato-mukhaḥ ||33||

akṣarānām varṇānām akāro varṇo'smi | dvandvaḥ samāso'smi sāmāsikasya ca samāsa-
samūhasya | kiṁ cāham evākṣayaḥ kālaḥ prasiddhaḥ kṣaṇādy-ākhyāḥ, athavā parameśvaraḥ
kālasyaṁpi kālo'smi | dhātāham karma-phalasya vidhātā sarva-jagato viśvato-mukhaḥ sarvato-
mukhaḥ ||10.33||

--o)0(o--

**mṛtyuḥ sarva-haraś cāham udbhavaś ca bhaviṣyatām |
kīrtiḥ śrīr vāk ca nārīṇām smṛtir medhā dhṛtiḥ kṣamā ||34||**

mṛtyur dvididho dhanādi-haraḥ prāṇa-haraś ca | tatra yaḥ prāṇa-haraḥ, sa sarva-hara ucyate |
so'ham ity arthaḥ | athavā, para īsvaraḥ pralaye sarva-haraṇāt sarva-haraḥ, so'ham | udbhava
utkarṣaḥ abhyudayas tat-prāpti-hetuś cāham | keṣām ? bhaviṣyatām bhāvi-kalyāṇānām,
utkarṣa-prāpti-yogyānām ity arthaḥ | kīrtiḥ śrīḥ vāk ca nārīṇām smṛtir medhā dhṛtiḥ kṣamā
ity etā uttamāḥ strīṇām aham asmi, yāsām ābhāsa-mātra-sambandhenāpi lokaḥ kṛtārtham
ātmānam manyate ||10.34||

--o)0(o--

**bṛhat-sāma tathā sāmnām gāyatrī chandasām aham |
māsānām mārḡasīrṣo'ham ṛtūnām kusumākaraḥ ||35||**

bṛhat-sāma tathā sāmnām pradhānam asmi | gāyatrī cchandasām aham gāyatri-ādi-cchando-
viśiṣṭānām ṛcām gāyatrī ṛg aham asmīty arthaḥ | māsānām mārḡasīrṣo'ham, ṛtūnām
kusumākaro vasantaḥ ||10.35||

--o)0(o--

**dyūtam chalayatām asmi tejas tejasvinām aham |
jayo'smi vyavasāyo'smi sattvaṁ sattvavatām aham ||36||**

dyūtam akṣa-devanādi-lakṣaṇām chalayatām chalasya kartṛṇām asmi | tejasvinām tejo'ham |
jayo'smi jetṛṇām | vyavasāyo'smi vyavasāyinām | sattvaṁ sattvavatām sāttvikānām
aham ||10.36||

--o)0(o--

**vṛṣṇīnām vāsudevo'smi pāṇḍavānām dhanamjayaḥ |
munīnām apy aham vyāsaḥ kavīnām uśanā kavīḥ ||37||**

vṛṣṇīnām yādavānām vāsudevo'smy ayam evāham tvatsakhaḥ | pāṇḍavānām dhanamjayas
tvam eva | munīnām mananaśīlānām sarvapadārthajñānīnām apy aham vyāsaḥ, kavīnām
ktrāntadarśīnām uśanā kavir asmi ||10.37||

--o)0(o--

**daṇḍo damayatām asmi nītir asmi jigīṣatām |
maunam caivāsmi guhyānām jñānam jñānavatām aham ||38||**

daṇḍo damayatām damayitṛṇām asmy adāntānām damana-kāraḥ | nītir asmi jigīṣatām jetum
icchatām | maunaṁ caivāsmi guhyānām gopyānām | jñānaṁ jñānavatām aham ||10.38||

--o)0(o--

**yac cāpi sarva-bhūtānām bijam tad aham arjuna |
na tad asti vinā yat syān mayā bhūtaṁ carācaram ||39||**

yac cāpi sarva-bhūtānām bijam praroḥa-kāraṇam, tad aham arjuna | prakaraṇopa-
sanhārārtham vibhūti-samkṣepam āha – na tad asti bhūtaṁ carācaram caram acaram vā,
mayā vinā yat syāt bhavet | mayāpakṛṣtam parityaktam nirātmakam sūnyam hi tat syāt | ato
mad-ātmakam sarvam ity arthaḥ ||10.39||

--o)0(o--

**nānto'sti mama divyānām vibhūtīnām parantapa |
eṣa tūddeṣataḥ prokto vibhūter vistaro mayā ||40||**

nānto'sti mama divyānām vibhūtīnām vistarāṇām parantapa | na hīśvarasya sarvātmano
divyānām vibhūtīnām iyattā śakyā vaktum jñātum vā kenacit | eṣa tūddeṣata eka-deśena
prokto vibhūter vistaraḥ mayā ||10.40||

--o)0(o--

**yad yad vibhūtimat sattvaṁ śrīmad ūrjitam eva vā |
tat tad evāvagaccha tvam mama tejo'mśa-sambhavam ||41||**

yad yal loke vibhūtimad vibhūti-yuktaṁ sattvaṁ vastu śrīmad ūrjitam eva vā śrīr lakṣmī tayā
sahitam utsāhopetaṁ vā | tat tad evāvagaccha tvam jānīhi mameśvarasya tejo'mśa-sambhavam
tejaso'mśa eka-deśaḥ sambhavo yasya tat tejo'mśa-sambhavam ity avagaccha tvam ||10.41||

--o)0(o--

**atha vā bahunaitena kim jñātena tavārjuna |
viṣṭabhyāham idaṁ kṛtsnam ekāmśena sthito jagat ||42||**

athavā bahunaitena evam ādinā kim jñātena tavārjuna syāt sāvaśeṣeṇa | aśeṣatas tvam
ucyamānam artham ṣṇu – viṣṭabhya viśeṣataḥ stambhanaṁ dṛḍham kṛtvedam kṛtsnam jagat
ekāmśenaikāvayavenaika-pādena, sarva-bhūta-svarūpeṇety etat | tathā ca mantra-varṇaḥ –
[pādo'sya viśvā bhūtāni](#) [Ṛk 8.4.17.3] iti | sthito'ham iti ||10.42||

iti śrīmat-paramahaṁsa-parivrājakācāryasya śrīgovandibhagavatpūjyapāda-
śiṣyasya śrīmac-chaṁkara-bhagavataḥ kṛtau śrīmad-bhagavad-gītā-bhāṣye
daśamo'dhyāyaḥ ||

